פר ושעיר של יום הכיפורים כו' : מכדי צפון בעולה כתיב ניתני עולה ברישא? חטאת, איידי א] *דאתי מדרשא חביבא ליה, וניתני חטאות החיצונות? ב] איידי דנכנס דמן לפני ולפנים חביבא ליה, וצפונה בעולה היכא כתיבא? °ושחט אותו על ירך המזבח צפונה, אשכחן בן צאן, בן בקר מנא לן? אמר קרא °ואם מן הצאן *וי"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמד עליון מתחתון, הניחא למ"ד מלמדין ג] אלא למ"ד אין מלמדין מאי איכא למימר? דתניא °ואם נפש וגו' לחייב על ספק מעילות אשם תלוי דברי רבי עקיבא וחכמים *פוטרין. מאי לאו בהא קמיפלגי ד] מר סבר למדין ומר סבר אין למדין? אמר רב פפא דכולי עלמא למדין, והיינו טעמא דרבנן נאמר כאן 'מצות' ונאמר *בחטאת חלב 'מצות' מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כאן שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, ורבי עקיבא ה] מה להלן בקבועה אף כאן בקבועה, לאפוקי חטאת דטומאת מקדש וקדשיו דעולה ויורד הוא, ורבנן *אין גזירה שוה למחצה, ו] ור"ע נמי אין גזירה שוה למחצה? אין הכי נמי והכא בהא קמיפלגי ר"ע סבר "ואם נפש" כתיב *וי"ו מוסיף על ענין ראשון, ורבנן נמי הכתיב "ואם נפש", לימא בהא קמיפלגי *דמר סבר *) היקש עדיף ומר סבר גזירה שוה עדיף? לא, דכ"ע דהיקש עדיף ז] ואמרי לך רבנן תחתון הוא דגמר מעליון לאשם בכסף שקלים שלא תאמר לא יהא ספיקו חמור מודאו מה ודאו חטאת בת דנקא אף ספיקו אשם בר דנקא, ורבי עקיבא ח] הא סברא מנא ליה? נפקא ליה °מזאת תורת האשם תורה אחת לכל האשמות, תינח מאן דאית ליה "תורת" ט] מאן דלית ליה "תורת" מהיכא גמר? גמר °"בערכך" "בערכך" תינח היכא דכתיב "בערכך", אשם שפחה חרופה דלא כתיב ביה "בערכך" מאי איכא למימר? גמר "באיל" "באיל": י] חטאת מנא לן דבעיא צפון? דכתיב °ושחט את החטאת במקום העולה, אשכחן שחיטה, יא] קבלה מנא לן? דכתיב °ולקח הכהן מדם החטאת, מקבל עצמו מנא לן? אמר קרא ולקח לו יב] (יקח), אשכחן למצוה, לעכב מנין? קרא אחרינא כתיב °ושחט אותו במקום אשר ישחט את העולה ותניא יג] *היכן עולה נשחטת בצפון, אף זה בצפון.

וכי

*) [עי' פירושו בתוספות ברכות כ: ד"ה אלא]

תורה אור

ויקרא א · שם ה · שם ז · שם ה · שם ד · שם · שם

בעולה כתיב · גבי עולה לאן בויקרא "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה": **מדרשא** · מהיקשא דכתיב במקום אשר תשחט העולה (ויקרא ז): **עליון** · פרשת בן בקר למעלה מפרשת בן צאן: **הניחא למאן דאמר למדין** · עליון מתחתון על ידי וי"ו המוסיף: **ואם נפש** · גבי אשם תלוי כתיב בויקרא ואם נפש כי תחטא וגו' ולמעלה הימנה פרשת מעילה ודאית שידע לאחר זמן שנהנה מן ההקדש בשוגג יד] וחייבין עליה אשם ודאי: **על ספק מעילות** · הקדש וחולין לפניו ונהנה מאחד מהם כסבור שניהם חולין ועכשיו אינו יודע מאיזה מהן נהנה מביא אשם תלוי להגן טו] מן היסורין עד שיודע לו שודאי מעל ומביא אשם ודאי וגם הוא איל בכסף שקלים : **למדין** · עליון מתחתון פרשת הקדש מפרשת אשם תלוי שתחתיה למימרא דהנהנה מן ההקדש נמי מייתי אשם תלוי על ספיקו : **נאמר מצות** · באשם תלוי "ועשתה אחת מכל מצות" (ויקרא ה) וכן בחטאת : **מה חטאת** · באה על שגגת זדון כרת כדילפינן בהוריות (דף ח:) אף אשם תלוי על ספק דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת : **ורבי עקיבא** · גמר לה להך גזירה שוה הכי מה חטאת טז] קרבן קבוע לעני כעשיר אף אשם תלוי אינו בא אלא על ספק חטאת קבוע : **לאפוקי** · ספק נכנס טמא למקדש ספק לא נכנס הואיל וודאי בעולה ויורד אין מביא על ספיקו אשם תלוי : **אין גז"ש למחצה** · וכי היכי יז] דגמרינן לה לגבי הא מילתא גמור מיניה נמי דאינו בא אלא על ספק כרת : **ואמרי לך רבנן** · היקש להכי אתא יח] דתחתון הוא דגמר מעליון לקנות אשם בשתי סלעים דגבי אשם מעילות כתיב בערכך כסף שקלים וגמר אשם תלוי מיניה שלא תאמר לא יהא ספיקו של כרת חמור מודאו : **דנקא** · יט] שתות כלומר מעה כסף שהוא שתות של דינר ולאו דווקא נקט אלא כ] דמים קלים בעלמא שלא ניתן לה קצבה : **תינח מאן דאית ליה תורת** · בשמעתא קמייתא דמנחות (דף ג:) : **בערכך בערכך** · באשם תלוי ובאשם גזילות כתיב "בערכך לאשם" וגמרינן מערכך דאשם מעילות דכתיב ביה "בערכך כסף שקלים": **גמר באיל באיל** · *כתיב ביה כא] באיל האשם (ובחד מהנך) נמי כתיב באיל האשם ואשם נזיר ואשם מצורע כב] נמי לא מרבינן משום דכתיב כבש בן שנה ומדאיל שהוא בן שתי שנים בא בשתי סלעים כבש בן שנה בא בסלע כולה כג] שמעתין בכריתות (דף כב:) : **את החטאת** · יתירה הוא דהא בחטאת קאי והוה ליה למכתב "ושחט אותה" למה לי "את החטאת" בנין אב כד] לכל שמו חטאת שטעון צפון דלא תימא דווקא שעירת יחיד דכתיב גביה : **ולקח הכהן** · בתר "ושחט" כתיב בחטאת יחיד ומשמע כה] במקום העולה נמי (ולקח) והך לקיחה קבלה דגמר בג"ש בת"כ נאמר כאן 'לקיחה' ונאמר להלן 'לקיחה' 'ויקח משה חצי הדם וישם באגנות' (שמות כד) : **מקבל עצמו** · שצריך לעמוד בצפון ולא יעמוד בדרום ויושיט ידו כו] בצפון סמוך לו אצל אמצע עזרה שהדרום והצפון נחלקו שם וקיבל מנלן דהא אמר לקמן אם עמד בדרום וקיבל בצפון פסול: **ולקח לו** כז] (יקח) · סרסיהו למפרע ודרשהו יקח עצמו יקח למקום הדם: **קרא אחרינא כתיב** · דדריש ליה תנא לעיכובא כדתניא ושחט אותו וגו' בשעיר נשיא כתיב : **אף זה בצפון** · האי קרא מגמר עליה :

אידי כח] [דאתי מדרשא] חביבא ליה · ואם תאמר אם כן ליתני עולה לבסוף כדפריך בשמעתא קמייתא דיבמות (דף ג·) גבי אחות אשה ויש לומר איידי כט] דאתיא עולה בציבור תניא בהדי חטאות דבאות בציבור והדר תניא אשם דאינו אלא ביחיד :

אשכחן בן צאן בן בקר מנלן · תימה דלעיל פרק כל הפסולין (דף לב:) דרשינן בן הבקר לפני ה' ואין השוחט לפני ה' ולא אמרינן בן צאן מנין ולכמה דרשות לא מצרכינן תרי קראי לבן בקר ולבן ל] צאן ושמא אהך דרשא לא] האי"ו מוסף סמיך אי נמי משום דבבן צאן כתיב אותו למעוטי איצטריך הכא לרבויי מיהו בההיא דבן הבקר לפני ה' לב] וסמיכה והפשט ניחא דלא קאמר בן צאן מנין דפשיטא דילפינן תחתון מעליון אבל עליון מתחתון ס"ד דלא יליף : **מה** להלן דבר שחייבין על זדונו כרת · ואם תאמר היכי יליף מגזירה שוה מצות מצות הא חטאת חלב גופה בהיקשא ילפא לג] כדאמר *הוקשה כל התורה לעבודת כוכבים וי"ל דכי האי גוונא לא חשיב למד בהיקש אינו חוזר ומלמד *בהיקש כיון דאי לאו היקשא הוה מוקמינא ליה בכל דבר ולא אתא היקשא אלא לד] למימר דלא איירי אלא בדבר שיש בו כרת : **דכולי** עלמא היקשא עדיפא · וא"ת והאמרינן פ' השולח (גיטין דף מא:) דכ"ע גזירה שוה עדיפא לה] וי"ל הא דקאמר דכ"ע היקש עדיף הייטו לענין א) דטוב לנו לעשות הגז"ש למחלה ממה שנבטל ההיקש לגמרי אבל התם דמקיש או תופשה דהייטו שטר להפדה לא נפדתה דהייטו כסף לומר משחרר חצי עבדו בשטר מועיל כמו בכסף וקאמר גזירה שוה דלה לה מאשה עדיפא מה אשה חציה לא מועיל והתם לא נתבטל ההיקש דשמא צריך לו] למילי אוחרי ועוד י"ל דשטר בשפחה כנענית *לא קמ"ל אלא בגזירה שוה דלה לה מאשה לכך קאמר דגזירה שוה עדיפא דטוב לעשות גזירה שוה דתהוי שטר בשפחה כמו גט דאשה שלא להועיל חציה מלעשותו כמו כסף שסמוך לו והפדה דהא מגט אשה נפקא שטר שחרור ועיקר· ברוך : **וחטאת** בת דנקא · פי' בקונטרס לאו דווקא אלא דמים קלים שלא ניתן קצבה והדין עמו דבהדיא איתא בפ' בתרא דכריתות (דף כז:) גבי מפני מה לא נתנה תורה שיעור במחוסרי כפרה ופריך אלא מעתה חטאת חלב תהא לה קצבה וא"ת הא בפ' מחוסרי כפרה (כריתות דף י:) משמע דהוי בסלע גבי האומר הרי עלי בסלע למזבח יביא כבש שאין לך דבר שקרב בסלע אלא כבש והאי סלע הייטו בלא נסכים דקאמר לחם רחמנא עליה למיהוי [חד] משיתסר בעשירות וי"ל דהתם למלוה מן המובחר ב) : **תינח** למאן דאית ליה זאת תורת · פלוגתא בשמעתא קמייתא במנחות (דף ג:) והכי נמי הוה מצי למיבעי לרבנן מנא להו אשם בכסף שקלים בכל אשמות כיון דלית להו זאת תורת : **גמר** בערכך בערכך · וא"ת רבנן לח] אי אית להו גזירה שוה דבערכך בערכך א"כ [ואם] נפש למה לי ואי לית להו א"כ אשם לט] גזילות בכסף שקלים מנא להו ואומר ר"ת דאע"ג דאית להו מ] איצטריך ואם נפש שלא יהא ספיקו חמור מודאו דכי האי גוונא אמר פ' דם שחיטה (כריתות כב:) ורבנן אע"ג דכתיב זאת תורת איצטריך ואם נפש כו' דאי מתורה אחת הני מילי לשאר אשמות אבל אשם תלוי לא יהא חמור ספיקו מודאו וא"ת לרבנן מגזירה שוה דבערכך נמי נילף אשם תלוי בספק מעילות וי"ל דבערכך לא משמע מא] להקיש אלא לענין כסף שקלים ומהאי טעמא נמי איצטריך לר"ע ואם נפש לספק מב] מעילות: **אשם** שפחה חרופה מג] באיל איל' ובתורת כהנים יליף אשם שפחה לכסף שקלים מגזירה שוה אשם אשם *יכול אף אשם נזיר ומצורע כו' ת"ל הוא והייטו טעמא דממעט אשם נזיר ומצורע טפי משאר אשמות משום דבאין כבש שהוא בן שנה כדפירש רש"י :

א) [וע"ע תוס' ברכות כ: ד"ה אלא ותוס' יבמות נט: ד"ה דומיא] ב) [ועי' ביתר ביאור תוס' מנחות קו: ד"ה כבש ותוס' כריתות י: ד"ה מכלל]

הג"ה

נ"ל ומסיים יכול שאני מרבה אף אשם נזיר כו' נ"ק

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ט מהלכות שגגות הלכה יא :

שיטה מקובצת

א] דאתיא מדרשא : ב] החיצונות ברישא איידי דהני נכנס דמן : ג] מלמדין עליון מתחתון אלא למ"ד אין למדין מאי : ד] מיפלגי דמר סבר : ה] להלן קבועה אף כאן קבועה : ו] למחצה לימא בהא קא מיפלגי דמר סבר יש ג"ש למחצה ומר סבר אין ג"ש למחצה דכ"ע אין ג"ש למחצה והיינו טעמא דר"ע דכתיב ואם נפש ורבנן הכתיב ואם נפש כו' והשאר נמחק : ז] עדיף · נ"א לעולם אימא לך (דמ"ס) [דכו"ע] דהיקש נמי עדיף ואמרי לך כו' כך כתוב בספרי כתיבת יד: ח] עקיבא האי סברא מנא ליה תימה מאי קושיא תרתי שמעית מיניה כמו שסבר ילמוד עליון מתחתון כמו כן סבר ילמוד תחתון מעליון דאין (ג"ש) [היקש] למחצה וי"ל דאי הוי צריך היקשא לאשם בכסף שקלים הוי ליה לדרוש הג"ש לגמרי והיקשא הוי מוקי לתחתון לענין אשם בכסף שקלים ולא עליון מתחתון משום דלעולם יש לנו לומר דאין ג"ש למחצה יותר מאין היקשא למחצה הואיל ואיכא למימר התיקש איצטריך לתחתון מעליון ולא (לענין) [לעליון] מתחתון כדפי' לשון תוס' אחרות וי"ל דהסברא שלא (תהא) [יהא] ספיקו חמור מודאי עדיפא כל כך שאם הוה סותר אותה מטעם דואם נפש דילמוד תחתון מעליון לא היה מוקי ואם נפש [אלא] לדרשא אחרת ולא לאמר ילמוד (עליון מתחתון) [תחתון מעליון] : ט] עי' בהשמטות בסוף המסכת: י] עי' בהשמטות בסוף המסכת : יא] עי' בהשמטות בסוף המסכת: יב] לו קח ואות י' נמחק : יג] ותניא ושחט אותו במקום אשר ישחט וגו' היכן עולה נשחטת בצפון ומה עולה בצפון אף זה : יד] וחייבו עליו אשם : טו] להגן עליו מן : טז] חטאת חלב קרבן : יז] היכא דגמרת לה גבי הא מלתא גמור נמי מיניה דאינו : יח] אתא דתחתון : יט] תיבת שתות נמחק : כ] אלא כלומר דמים : כא] ביה בשפחת חרופה באיל האשם ובאשם מעילות נמי תיבות ובחד מהנך נמחק : כב] תיבת נמי נמחק: כג] כולה שמעתי' בכריתות : כד] אב הוא לכל : כה] ומשמע דאבמקום העולה נמי קאי והך לקיחה קבלה היא דגמר לה בג"ש בת"כ : כו] ידו לצפון סמוך לו אצל אמצע העזרה שהדרום והצפון נחלק שם ויקבל מנלן דהא אמרי' לקמן : כז] קח סרסהו למפרע כו' יקח ויקרב למקום הדם : כח] איידי דאתי מדרשא חביבא : כט] איידי דעולה אתיא בצבור : ל] צאן וי"ל דמבעיא ליה הכא טפי משום דבן בקר הוי ליה למכתביה דכתיב ברישא לשון מהר"ם : לא] דרשא דויו מוסף סמיך : לב] דסמיכה והפשט ניחא דלא כו' דפשיטא דויו מוסף ולפינן תחתון : לג] ילפא כדאמרינן בפ"ק דיבמות הקשה : לד] אלא למעט ולמימר : לה] עי' בהשמטות בסוף המסכת : לו] צריך למילתא אחריתי ועוד י"ל כו' לא קי"ל אלא כו' דטוב לנו לעשות הג"ש ותיתי שטר בשפחה כמו גט באשה שלא להועיל בחציה מלעשותה: לז] למהוי חד משיתסר : לח] רבנן מאי סברי אי אית להו כו' א"כ ואם נפש למ"ל ואי כו' : לט] גזילות ואשם שפחה בכסף שקלים מנא להו ואומר ר"ת דלעולם אית להו ג"ש דערכך ומ"מ הו"א שלא יהא ספיקו חמור מודאי מפיק ליה מג"ש לכך איצטריך היקשא לאשם בכסף שקלים וא"ת כיון דאית להו ג"ש דערכך ליחייבו (ר"ע) על ספק מעילות אשם תלוי מג"ש דערכך דאין ג"ש למחצה וי"ל דג"ש דערכך לא הוי אלא לענין שוויו של כבש שכן משמעות של בערכך דבעינן שיהא שוה בכסף שקלים ועי"ל דלרבנן לית להו ג"ש דערכך וכ"ת אשם גזילות ואשם שפחה חרופה מנא להו י"ל כדדרשינן בת"כ דכתיב גבי אשם תלוי אשם הוא אשום אשם לה' לרבות אשם גזילות ואשם שפחה בכסף שקלים יכול אף אשם כו' עד שנה אבל אשם שפחה ואשם גזילות מרבינן משום דבאין בן שתי שנים דומיא דאשם תלוי דכתיב בהו איל כמו באשם תלוי מיהו ואם נפש איצטריך לרבות אשם תלוי גופו דהא אשם דמרבינן מיניה אשם שפחה ואשם גזילות גבי אשם תלוי כתיב הלכך איצטריך ואם נפש ללמוד אשם תלוי והנך דאיתרבו מייתורא דאשם הוא לא הוי למד מן הלמד דאם נפש אכולהו קאי ולא כפי' רש"י שפי' בחומש דלענין ב' שנים אמר אשם אשם לה' יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מצורע לשתי שנים ת"ל הוא ולא נהירא דהא באשם גזילות ואשם שפחה כתיב בהדיא באיל (מאשם) [האשם] וא"כ בלא ריבויא דאשם ידעינן ב' שנים ת"כ באשם נזיר ואשם מצורע כתיב בהדיא בן שנתו ולמה לי הוא ולכך נראה כפי' ת"כ לשון מהר"ם : מ] להו ג"ש איצטריך ואם נפש כו' האי גוונא אמרי' פרק דם שחיטה כו' דאי מזאת תורת הו"א הני מילי לשאר אשמות : מא] משמע למדרש תיבת להקיש נמחק : מב] מעילות א"נ לעולם רבנן לא דרשי בערכך ושאר אשמות נפקא להו מקרא אחרינא ובת"כ יליף לה כו' ולא גרים שפחת כו' : מג] חרופה גמר באיל ובת"כ יליף אשם שפחה חרופה ואשם גזילות לכסף שקלים כו' כדפירש רש"י ע"כ הס"ד :

מסורת הש"ס

[יבמות כ: וש"נ]

[יבמות פ: וש"נ]

כריתות כב: [ושם כל הסוגיא ע"ש]

[שהם חטאת קרי חטאת חלב והטעם מבואר בפרש"י סוטה טו. ובכריתות כב: וע"ע בפירוש הרא"ש נדרים ד' ד"ה וכרי]

[מנחות ד']

[פסחים כ' וש"נ יבמות ע. וש"נ]

[גיטין מא:]

[מנחות נה:]

נ"ל באשם מעילות כתיב בים כו' נ"ק

נושא
מנא לן דעולה בעי' צפון
א- עולת צאן
ב- עולת בקר

נושא/מבנה
△
נסיונות להסביר מח' ר"ע וחכ' בספק מעילה אי חייב באשם תלוי

⊛ ורבנן דמסכימים לר"ע דאפוקי חטאת דטומאת מקדש - מנין להם דספק מעילה פטור מאשם תלוי

מבנה
◇ - ⑩
נקודות הקשורות לדין צפון בחטאות

*מטרת הסוגריים להראות שזה כאן עיקר הקושיא. בתוך הסוגריים הגמ' מביאה המקור לכך שיש ב' מד"א. אחרי הסוגריים ר' פפא עונה שאין ב' מד"א בענין זה ומ"מ יש מקור לצפון בבן בקר

*לכן בן בקר נמי יהא בצפון

(עליון) – ויקרא ה: טו-טז
מעילה

(תחתון) ויקרא ה: יז-יט
אשם תלוי

אשם - ב' סלעים (שקלים בלשון התורה)
חטאת - דנקא = שתות דינר
1 סלע = 4 דינר
1 דינר = 6 דנקא
2 סלע = 8 דינר = 48 דנקא

בכולהו כתיב "ערכך"
אשם מעילות - כסף שקלים
אשם תלוי
אשם גזילות